

Saare maakonna arengustrateegia 2020

SISUKORD

04	Eessõna
06	Sissejuhatus
08	I Lähteolukord
12	II Tulevikuväljavaated
16	III Probleemid ja väljakutsed
18	IV Visioon ja üldesmärgid
20	5.1 Nutikas majanduskasv
23	5.2 Kandvate majandusharude konkurentsivõime
27	5.3 Majandusarengut toetav ettevõtlus- ja elukeskkond
30	VI Elluviimine
32	Lisa 1. Arengustrateegia koostamise juhtrühm
35	Lisa 2. Võimalikke ülesandeid võtmeprojektide jaoks

Strateegia täielik tekst on leitav internetis aadressil
<http://saare.maavalitsus.ee/documents/180293/1198709/Saare+maakonna+arengustrateegia+2020%2C%20uuend+2015.pdf/135dfc3c-449a-4d2e-872e-908b4e294008>

Eessõna

Saare maakonna arengustrateegia on koostatud meie maakonnas elavate ja töötavate inimeste poolt. Üheskoos on põhjalikult analüüsitud maakonna hetkeolukorda, mille läbi on paika pandud kogukonna ees seisvad olulised väljakutsed. Meie peamine väljakutse on demograafilise jätkusuutlikkuse tagamine, mille eelduseks on atraktiivsed ja tasuvad töökohad. Strateegias on välja toodud Saare maakonna peamised majanduslikud eripärad, millele lähitulevikus panustada, tagades nii inimestele head töökohad, kvaliteetsed teenused, võimalused eneseteostuseks ning mitmekesiseid tegevusi võimaldav elukeskkond. Samas tuuakse strateegias välja ka uusi võimalusi, arvestades muutusi, mis meid ümbritsevas keskkonnas toimuvad.

Tuleviku otsuste tegemisel peame oskama piisavalt ette näha, arvestades samal ajal meie reaalseid võimalusi protsessides osaleda. Ühiste eesmärkide saavutamisel tuleb tihedat koostööd teha nii era-, avaliku- kui mittetulundussektori poolt. Selleks pakub käesolev

strateegia mitmeid lahendusi, nii traditsioonilistes majandusharudes kui uutes valdkondades. Läbivaks märksõnaks ettevõtluse arendamisel on teadmispõhised ja nutikad lahendused.

Viimase kümne aasta jooksul, mil oleme olnud Euroopa Liidu liige, on maakonna taristusse, avalike teenuste arendamisse ja majandusse märkimisväärselt investeeritud. See on loonud hea vundamendi edasiminekuks, et saavutada meie eesmärk - arenev ja elujõuline maakond, kus kõigile inimestele on loodud turvaline elamisväärne keskkond.

Kutsun üles kõiki saarlasi, muhulasi ja maakonna toetajaid-sõpru ühiselt tööle, et meie tulevikku suunatud ideid ellu viia.

Viljakat koostööd soovides

Kaido Kaasik
Maavanem

Sissejuhatus

Saare maakonna arengustrateegia on fokusseeritud Saare maakonna peamisele väljakutsele eelseisval perioodil, milleks on demograafilise jätkusuutlikkuse tagamine. Selle saavutamiseks on vaja esmajoones kiirendada teadmispõhist majandusarengut, et luua kohapeal senisest atraktiivsemaid ja tasuvamaid töökohti. Ettevõtluse arengut saab ja tuleb maakonnatasemel ühiste eesmärkide poole suunata eelkõige ärisektori sisese ning äri-, avaliku ja mittetulundussektorite vahelise vabatahtliku koostööga. Maakonna strateegia pakub aluse ja põhjenduse arenduskokkulepete sõlmimiseks asjast huvitatud poolte vahel ning paljudel juhtudel ka välise toetuse taotlemiseks. Strateegia jätab avatuks võimalused kohalike omavalitsuste iseseisvale arendustegevusele oma pädevusalal. Samuti on mõistlik maakonna arengut vajadust mööda valdkonniti täpsemalt kavandada tehes seda käesoleva üldise strateegiaga kooskõlas.

*Saare maakond
on majanduslikult
edukas*

*Üles on ehitatud
uued olulised
majandusharud*

I Lähteolukord

Saare maakond on peale Eesti iseseisvuse taastamist arenenud üldjoontes majanduslikult edukalt. Suuri linnu, mis Eesti majandusarengut veavad, Saaremaal pole, kuid maakonna majanduskasv on 2000. aastatel suutnud riigi kui terviku majandusega sammu pidada. Maakonna osatähtsus kogu riigi sisemajanduse kogutoodangus on püsinud 1,7-1,9% tasemel, samal ajal kui üldiselt on täheldatav majanduse kontsentreerumise trend Tallinna ja Tartu kasuks. Regionaalne sisemajanduse koguprodukt (RSKT) elaniku kohta oli 2012. a maakondade seas heal viiendal kohal ja moodustas 70% Eesti keskmisest. Saare maakond on üks Eesti kõrgeima ettevõtlusaktiivsusega maakondi. 2012. a oli siin 1000 elaniku kohta 94 majanduslikult aktiivset ettevõtet, vastav Eesti keskmine näitav oli 84.

Nagu kogu Eesti majanduses, on ka Saare maakonnas ülekaalus teenused e tertsiaarsektor. Erinevalt mitmetest teistest maakondadest, **on Saaremaal aga peale Eesti iseseisvuse taastamist kujunenud varasemast mahukam sekundaarsektor (tööstus ja ehitus).** Tööstuse ja ehituse osatähtsus RSKTst küündis 2012. a peaaegu 40%ni, millega Saare maakond oli riigis kolmandal kohal. Tööhõivest andis sekundaarsektor üle kolmandiku.

Traditsiooniliselt oluliste põllumajanduse, kalapüügi ja toiduainetööstuse kõrvale **on õnnestunud ehitada üles täiesti uued maakonnale olulise tähtsusega majandusharud nagu meretransport, väikelaevaehitus, elektroonika- ja kummitööstus ning turismimajandus.** Saaremaa on üks neid maakondi, kus õnnestunud on piirkondlik spetsialiseerumine – eelkõige väikelaevaehituse ja spaaturismi suundades. Maakonna tööstusetoodangust läheb ekspordiks üle 70%, mis ületab Eesti keskmist näitajat. Saare maakond on Eesti olulisemaid turismi sihtkohti Tallinna, Pärnu ja Tartu järel. 2013. a oli Saare maakonnas 15% kogu Eesti majutuskohtadest ja 9% voodikohtadest.

Euroopa Liidu toetusi kasutades on põhjalikult uuendatud tehnilist taristut, viidud keskkonnakaitse valdavalt vastavusse EL nõuetega, arendatud keskkonnasõbralikku põllumajandust, renoveeritud turismiobjektidena kõrge kultuuriväärtusega ehituspärandit ning rajatud uusi turismiobjekte. Samuti on renoveeritud ja täiendatud avalike teenuste taristut – sh haridus- ja sotsiaalhoolekandeesutusi. Maakonnas on võimalik saada kohaliku majanduse profiilile vastavat ajakohast kutseõpet ja kõrgharidust. Rajatud on väikelaevaehituse kompetentsikeskus.

Majandusareng on taganud võrdluses teiste maakondadega suhteliselt kõrge tööhõive ja vähese vaesuse.

Tööhõive on kõrge, vaesust leidub vähe

Maakonna hõivatute aastakeskmine arv on 2005. a-st pidevalt kasvanud, jõudes ca 15 800-ni (2012), mis on kõrgeim näitaja viimase 15 a jooksul. Vastav tööhõive määr on jõudnud 59,3%-ni. Võrdluses teiste maakondadega oli Saare maakonna hõiveseisund soodne – kuuendal kohal nii töäjõus osalemise kui hõive määra järgi. Oma osa tööhõive tagamises on sealjuures andnud kasvav töötamine mandril ja välismaal. 2011. a töötas üle 1500 Saare maakonna inimese väljaspool oma maakonda. Neist üle 900 ehk 7% maakonna hõivatutest töötas välismaal, Harjumaal (eeskätt Tallinnas) töötas üle 500 inimese. 2012. a oli suhtelise vaesuse määr Saare maakonnas sama madalal tasemel kui Harjumaal ja toimetulekutoetuste maksmine elaniku kohta riigi vähim. Elamine Saare maakonnas on turvaline ja elanikkond on maakondade seas sotsiaalselt aktiivsemaid. 2013. a oli Saare maakonnas majanduslikult aktiivseid mittetulundusühinguid ja sihtasutusi 1000 el kohta 29, samal ajal kui Eesti keskmine näitaja oli 22,1.

Vaatamata suhteliselt soodsale majandusarengule ja sotsiaaloludele Saare maakonnas, nagu valdavas enamikus teistes Eesti maakondades rahvaarv kahaneb ja rahvastik vananeb. Seda põhjustavad nii negatiivne loomulik iive kui rändesaldo, kusjuures rände mõju on suurem. Rändesaldo kujundavad põhiliselt noored vanuses 15-34 a, kes lahkuvad Saare maakonnast edasi õppima ja tööle. 2000. aastatel on maa-

Rahvastik kahaneb ja vananeb

Atraktiivseid töökohti napib

konna elanikkond vähenenud 12,9% ja Kuressaare linna elanikkond 11,8%. Rahvastiku vanuselises struktuuris on samal ajal suhteliselt enim kahanenud laste arv. Seevastu vanurite arv on ligi 900 võrra kasvanud ja nad moodustavad nüüd 21% elanikkonnast.

Elu koondub maakonnakeskuse ümber

Väljaränne ja ulgtööl käimine viitavad sellele, et Saare maakonna töökohtade valik pole paljude inimeste jaoks piisavalt atraktiivne. Töötaja keskmine brutokuupalk oli 2012. a 713 eurot, mis moodustas 80% Eesti keskmisest palgast. Viimastel aastatel on Saare maakonna palgakasv Eesti keskmisest maha jäämas ja on teiste maakondadega võrdluses keskmiste seas. Tõenäoliselt on suhteliselt vähe ka kvalifikatsiooni suhtes nõudlikku tööd, sest tööealisest rahvastikust oli 2011. a vaid 28% kolmanda taseme haridusega, mis on maakondade seas üks nõrgimaid näitajaid.

Nii majandusaktiivsus kui rahvastik on maakonnas koondunud varasemast enam Kuressaarde ja linna lähiumbrusse.

Enamik ettevõtteid asub Kuressaares ja endise Kaarma valla territooriumil – 2011. a 68% äriühingute üldarvust ja 82% nende müügitulust. Siiski, 2006-2011. a on toimunud ettevõtlusaktiivsuse kiirem tõus muudes valdades. Üldise kahanemise foonil koondub ka rahvastik, eriti selle noorem ja tegusam osa, enam maakonnakeskuse lähiumbrusse. Ainsana on kasvanud endise Kaarma valla elanikkond - 10%. Vastavalt Eesti inimvara raportile (2010) võis Saare maakonna tolleaegsest 15 vallast 13 e kõik peale Kaarma ja Pihitla lugeda kas ääremaaks või ääremaastumisriskiga alaks¹.

Tööturu territoriaalsed muutused, rahvastiku mobiilsuse kasv ja rahvaarvu ebaühtlane kahanemine on ümber kujundamas elanike elu ruumilist korraldust. Tööränne Kuressaarde on üle maakonna intensiivistunud ja toimub üha kaugemalt. Maakonnakeskusesse käib tööle 30% valdade hõivatutest. Need ligi 2000 pendeldajat valdadest täidavad tänaseks umbes 1/3 Kuressaare töökohtadest. Seoses elanikkonna kahanemisega, elanikkonna mobiilsuse kasvuga ning teenuse osutajate sooviga oma tegevuse majanduslikku efektiivsust säilitada/suurendada on mitmete traditsiooniliste teenuste (lasteaed, põhikool, perearst, kultuurimaja, sidejaoskond, pangakontor jt) osutamise kohtade arv maal vähenemas.

¹ Ääremaastumise tunnuseks loeti rahvastiku kahanemine kas viimase 50 aasta jooksul vähemalt poole võrra või alates 2000. aastast keskmiselt vähemalt 1% aastas. Ääremaastumisriskis olevaks loeti alad, kus elanike tihedus jääb alla 8 in/km² või mille kaugus suuremast keskusest on üle 50 km.

II Tulevikuväljavaated

- Eestile olulisemad üleilmsed suundumused on:
- maailmamajanduse raskuskeskme nihkumine Aiasse;
- üleminek teadmispõhisele majandusele;
- rahvastiku vananemine;
- linnastumine;
- ökoloogiliste väärtuste mõju kasv;
- üleminek laialdasele taastuenergia kasutamisele;
- nn rohelise ja hõbedase majanduse² ennakkasv.

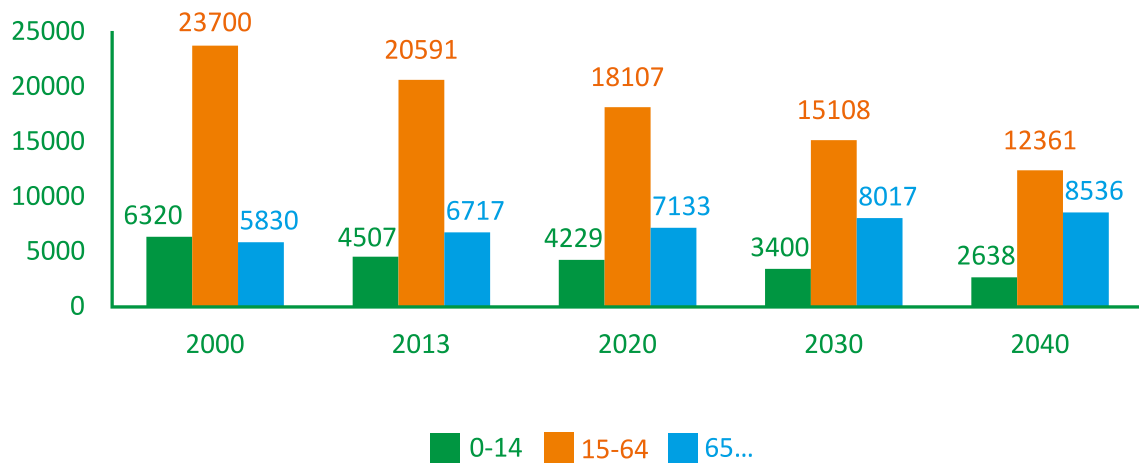
Mitmed üleilmsed trendid ei soosi Saaremaad

Aasia tõusu mõju Saare maakonnale on eeldatav eelkõige läbi siinse **allhankelise tööstuse konkurentsivõime nõrgenemise ning toiduainete maailmaturuhinna tõusu** kaudu. Esimene neist mõjudest võib ohustada märkimisväärset osa praegu maakonna kesksesse koondunud töökohti, teine aga parandab põllumajanduse ja toiduainetööstuse väljavaateid.

Üleminek teadmispõhisele majandusele soosib Eestis eeskätt Tallinna ja Tartut, kiirendades seal atraktiivsete ja tasuvate töökohtade teket ja tugevdades seega külgetõmmet ka Saare maakonnast pärit noorte jaoks.

Trendipõhise rahvastikuprognoozi järgi **võib rahvastiku vananemine ja kahanemine Saare maakonnas jätkuda sama tempoga** (joonis 1). Selle trendi mõjud on eriti tuntavad maapiirkonnas, kus tööjõu arvukus kahaneb, ettevõtlusvõimalused seetõttu halvenevad, teenuseid kontsentreeritakse ning sotsiaalhoolekande vajadused kasvavad.

² Rohemajandus on orienteeritud keskkonnasäästlikkuse kasvule. See hõlmab paljusid valdkondi alates taastuenergeetikast, passiivmajade ehitamisest ja materjalide taaskasutusest kuni elektriautode ja mahetoiduainete tootmiseni. Hõbemajandus hõlmab eakatele pakutavaid tooteid ja teenuseid, mis kindlustavad pikeneva eluea veetmise tervena, aktiivsena ja turvaliselt.

Joonis 1. Saare maakonna rahvastikuprognosis aastani 2040
 Allikas: Statistikaamet

*Uued
arenguvõimalused
seostuvad säästva
looduskasutuse, EL ja
Eesti poliitikatega*

Linnastumine koondab rahvastiku üldarvu kahanemise taustal seda jätkuvalt Kuressaare linna ja endise Kaarma valla territooriumile.

Ökoloogiliste väärtuste mõjujõu kasv ilmneb mitmekesistes ilmingutes. Mahekaupade ja looduslikest materjalidest toodete turg on kasvav, laieneb maale kolimine, ökoturism ja kergliiklusvahendite kasutamine. Kokkuvõttes, **tekib uusi arenguvõimalusi maapiirkondadele ja paraneb ka linnade, sh Kuressaare elukvaliteet.**

Üleminek laialdasele taastuenergia kasutamisele soosib Saaremaad. See laiendab edaspidigi Saare maakonnas biokütuste kasutamist. Tõenäoline on kasvav huvi tuuleparkide paigutamiseks maakonna maismaale või rannikumerre. Saaremaal on Eesti parim potentsiaal Eestis päikeseenergia tootmiseks, kuna päikesepaiste kestus on siin suurim.

Rohe- ja hõbemajanduse ennakaskv on Eestis alles tärkamas. Praeguste arusaamade järgi nende kasvul ei saa prognoosida mingit selgelt ühesuunalist ruumilist mõju. Saare maakonnal on eeldusi **rohe- ja hõbemajanduse kasvust majanduslikult võita.**

Lisaks trendidele, mis toimivad meist sõltumatult, on regionaalse strateegia kujundamisel ja elluviimisel vaja arvestada EL ja Eesti poliitikaid. EL tasandil kujundab poliitikakeskkonda 2010. a käivitatud aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia „Euroopa 2020“. Selles sätestati ELi jaoks viis omavahel seotud ja arvuliste sihtväärtustega varustatud peamist eesmärki, mille ta peab 2020. aastaks saavutama tööhõive, teadus- ja arendustegevuse, kliimamuutuste ja energeetika, hariduse ning vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastase võitluse valdkonnas.

Eesti reformikavaks on Konkurentsivõime strateegia „Eesti 2020“, mis on ühtlasi ühtne alus Eesti valdkondlikele arengukavadele. „Eesti 2020“ kaks peamist ja kesket eesmärki on saavutada tootlikkuse kiire kasv nii suurema kapitalimahukuse kui kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste kaudu ning taastada majanduskriisi eelne kõrge tööhõive tase. Võib üldistada, **et peamised rõhuasetused, mis eristavad käesoleva aja EL ja Eesti poliitikaid varasemast on kasvav panustamine teadmispõhisele majanduskasvule ning looduskeskkonna säästvale kasutamisele.** Poliitikakeskkond ärgitab kõiki regioone oma arengustrateegia kujundamisel samu üldisi väärtusi järgima.

*Noorte sisse- ja väljaränne
tuleb tasakaalustada*

III Probleemid ja väljakutsed

Saare maakonna peamine arenguprobleem on demograafiline taandareng, mis viib ka sotsiaalse võimekuse ning majanduse jätkusuutlikkuse hääbumisele. Tuleviktrendidest ennustavad rahvastiku kahanemise ja vananemise ning linnastumise jätkumine, nagu ka üleminek teadmispõhisele majandusele Saaremaa taoliste ääreaikondade demograafilise allakäigu jätkumist.

Kestliku rahvastikuarengu peamiseks väljakutseks on noorte välja- ja sisserände tasakaalustamine. Elukaare ühe osana on tänapäeval noorte õppima või ka tööle siirdumine suurematesse linnadesse vajalik ja paratamatu, kuid kui me ei suuda pakkuda kohapeal noortele vastuvõetavaid töökohti, siis tuleb neid Saare maakonda vähe tagasi. Atraktiivsete töökohtade vähesust ei korva miski, sh paremad teed, tihedam lennuühendus, renoveeritud koolimajad ja noortekeskused ega linna ja külade esteetilisem elukeskkond.

Rändelise rahvastikukao pidurdamist on võimalik saavutada vaid kohaliku majanduse kiirendatud suunamisega teadmispõhise kasvu teele, mis on ka terve Eesti ühiskonna peamiseks väljakutseks, sest ainult tänasest oluliselt teadmismahukam majandus suudab pakkuda atraktiivsemat ja tasuvamat tööd. Majanduse ümberkorraldamises saab lisaks nutikale kasvule toetuda ka taastuvenergeetika arendamise ning rohe- ja hõbemajanduse eeliskasvu trendidele.

Teine Saare maakonna jaoks oluline probleem on territooriumi ebahühtlane areng. Suur osa maakonnast saab majandusedust vähe osa. Enamus valdu on ääremaastumas ja nende rahvastik kahaneb kiiresti.

Oluliseks väljakutseks on seetõttu ka maakonnasisese ääremaastumise peatamine. Ääremaastumist aitab pidurdada linna ja maapiirkondade tihedam vastastikune sidumine transpordiga üheks toimepiirkonnaks, aga samuti ka maapiirkonna ettevõtluspotentsiaali kohapealne parem ärakasutamine. Maakonna ühtlasele ja sidusamale arengule saavad kaasa aidata Aasia kasvuga seotud toiduainehindade tõus, mis tõstab põllumajanduse tasuvust, samuti ka ökoloogiliste väärtuste mõjujõu kasvu trend.

Ääremaastumine tuleb peatada

IV Visioon ja üldeesmärgid

Visioon: tasakaalustuv ränne ja äärealade arengu kiirenemine

Arenguvisioon aastaks 2025 on järgmine:

Saare maakond konkureerib edukalt Eesti suuremate linnapiirkondadega ja välisriikidega noorte elanike pärast. Konkurentsivõimeline keskmine palk, mitmekesise töö pakkumine ja kasvanud nõudlus kõrge kvalifikatsiooniga tööjõu järele on olulisel määral tasakaalustanud noorte rände ja loonud aluse maakonna demograafilise jätkusuutlikkuse paranemiseks. Maakonna äärealade ettevõtetus kasvab vähemalt sama kiiresti kui Kuressaares ja linna lähiumbruses luues eelduse kohaliku rahvastikuolukorra stabiliseerumiseks pikemas vaates.

Visiooni suunas edenemist jälgitakse nelja järgneva mõõdetava üldeesmärgi abil:

1. Maakonna rändesaldo vanuserühmas 15-35 a on tänasest oluliselt tasakaalustatum, sisse- ja väljarände koondsald on tasakaalus.
2. Maakonna keskmine kuu brutotöötasu on vähemalt 85% Eesti keskmisest.³
3. Kolmanda taseme haridusega tööjõu osatähtsus on vähemalt 30%.⁴
4. Väljaspool Kuressaaret ja endist Kaarma valda asuvate äriühingute müügitulu moodustab vähemalt 25% kogu maakonna näitajast.⁵

³ Ligikaudu 2013. a Pärnumaa tase, Saaremaal alla 80%.

⁴ Vajab u 500 kolmanda taseme haridust nõudva töökoha juurde tekkimist praeguse hoivatute arvu säilides.

⁵ 2011.a 18%.

Tähelepanu tuleb koondada järjest paremate töökohtade pakkumisele säilitades samal ajal kõrge üldise tööhõive määra. Seda on võimalik saavutada vaid siis, kui suudame korraga panustada nii uutes tingimustes perspektiivsetele majandusharudele, korrigeerida ja innoveerida ärimudeleid kõigis majandusharudes, tõsta personali kvalifikatsiooni, panna majandusharud paremini üksteist toetama ning arendada esmajärgulise tähtsusega infrastruktuuri. Edukas majandus Eestis saab esseeisvatel aastatel olla vaid ennast muutev ja arendav majandus.

Arenustrateegias aastani 2020 seatakse kolm spetsiifilist eesmärki:

1. Nutikas majanduskasv
2. Kandvate majandusharude konkurentsivõime
3. Majandusarengut toetav ettevõtlus- ja elukeskkond

Igäühele neist eesmärkidest vastab oma prioriteetne tegevussuund, mida on allpool kirjeldatud. Kõiki tegevussuundi ellu viies järgitakse maakonna hea sisemise sidustatuse ja territoriaalse tasakaalustatuse horisontaalset eesmärki.

Strateegia elluviimine sõltub valdavalt ettevõtluse arengust, sest enamiku töökohti loob ettevõtlus e ärisektor, vähemal määral loovad töökohti avaliku sektori eelarveliste teenuste osutamine ja vabakond. Avaliku sektori panus on juhtiv kolmandas tegevussuunas.

Saare maakonna arengustrateegia ülevaatlik skeem on esitatud joonisel 2.

*Korraga on vaja
tegutseda kolmes
suunas*

5.1 Nutikas majanduskasv

Keskse tähtsusega on saavutada atraktiivsete töökohtade arvu kasv, sest just nende olemasolu on eelduseks noorte ja/või kõrge kvalifikatsiooniga töötajate jäämisele või asumisele Saare maakonda. Atraktiivseid töökohti tekib enim nutika majanduskasvu tulemusel. **Saare maakonna majandus saab areneda nii üleriigilistes kui piirkondlikes nutika kasvu valdkondades.**

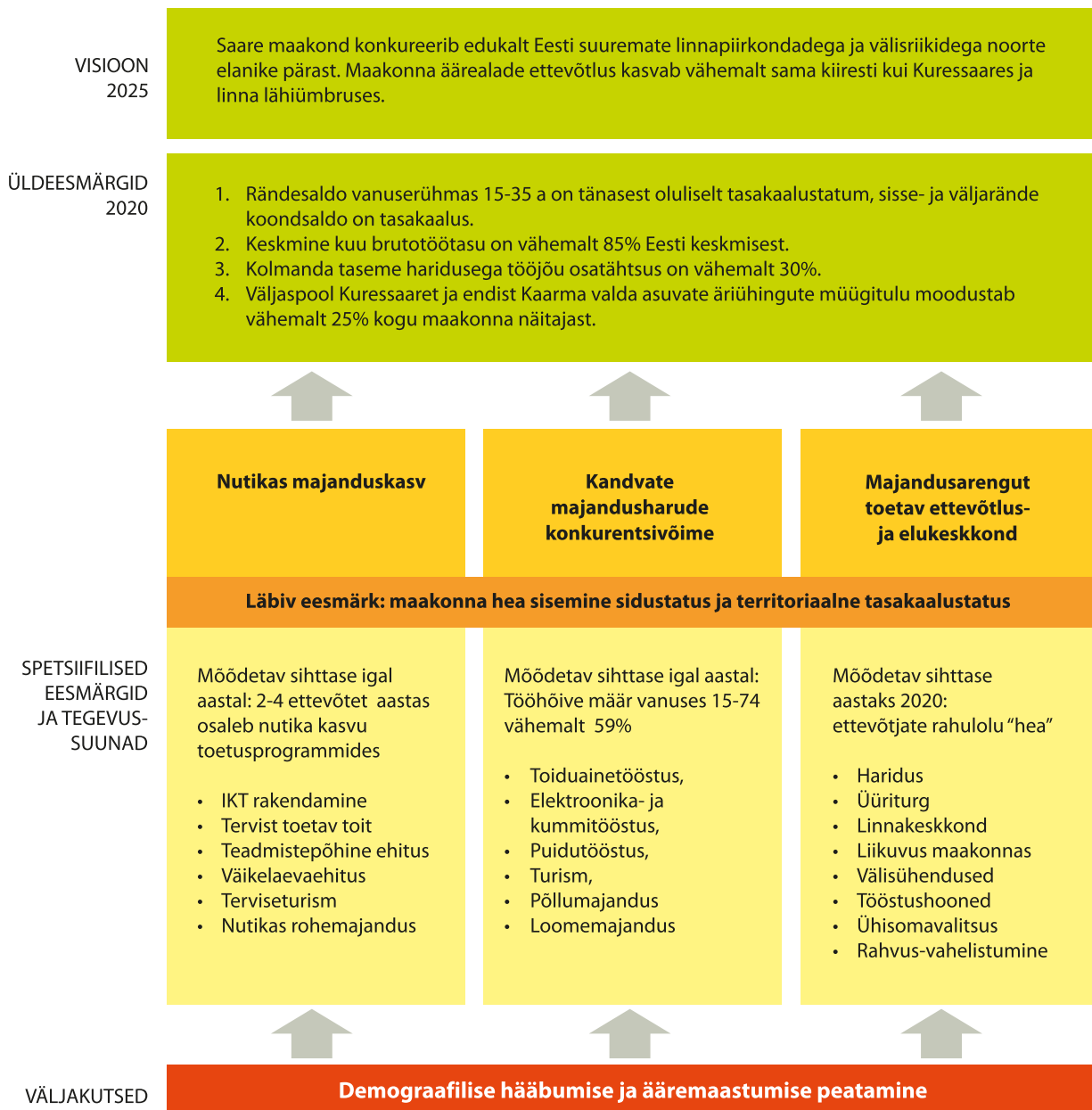
Osaleda kõigis üleriigilist tuge saavates nutika kasvu valdkondades

Olemasolevast majandusstruktuurist tulenevalt on Saaremaal võimalused osa saada nutikast kasvust kõigis kolmes üleriigilises nutika kasvu valdkonnas, milleks on IKT, tervisetehnoloogiad ja ressursside efektiivsem kasutamine.

IKT kasvuvaldkond läbib kõiki majandusharusid. Saaremaal on perspektiivne mujal välja töötatud IKT rakendamine eeskätt töötlevas tööstuses. Tervisetehnoloogiate valdkonnas on Saaremaal väljaavaateid rakendada biotehnoloogiaid tervist toetava toidu nišis. Ressursside efektiivsema kasutamise valdkonnas on Saare maakonnas võimalusi teadmistepõhise ehituse mitmes nišis.

Kasutada ära ka piirkondlikud nutika kasvu võimalused

Piirkondlike nutika kasvu valdkondadena nähakse Saaremaal teadmispõhist väikelaevaehitust ning terviseturismi. Lisaks tuleb omaette piirkondlikuks horisontaalse (lähiva) nutika kasvu valdkonnaks seada siin teaduspõhiste rohemajandustehnoloogiate kasutuselevõtt ning -toodete väljaarendamine. Seda põhjendab Saare maakonna kuulumine UNESCO programmi Inimene ja Biosfäär (MAB) Eesti ainsasse, Lääne-Eesti saarestiku programmalasse.

Joonis 2. Saare maakonna arengustrateegia

*Ettevõtluse
koostöö teadus- ja
arendusasutustega on
peamine*

Väikelaevaehituse nutika kasvu suundadeks on teaduspõhine tootearendus, uute tehnoloogiate kasutuselevõtmine, oma brändide kujundamine ning turgude laiendamine. Terviseturismi võimaluseks on eelkõige teaduspõhiste taastusravitoodete väljaarendamine. Seda suunda saab aga edasi kasvatada kombineerides ravi tervisliku toidu ja aktiivse puhkusega. Nutikate rohemajanduse suundadena nähakse nt väikelahendusi taastuvenergeetikas, ravimudatoodete edasiarendusi, vetikakultuuride vesiviljelust jm.

Käesolev **tegevussuund realiseerub valdavalt läbi ettevõtete ning teadus- ja arendusasutuste koostöö**, millele on paljudel juhtudel võimalik taotleda riiklike ettevõtlusmeetmete toetust. Saaremaa avalikul sektoril on selles tegevussuunas eeskätt teabelevi soodustaja, sissejuhatavate koolituste korraldaja ning maakondadevahelise ja rahvusvahelise koostöö korraldaja roll.

Nutika kasvu toimimiseks on vaja saavutada protsessi pidevus ja piisav intensiivsus. Mõõdikuks sobib võtta Saare maakonna ettevõtete arvu, kes aasta vältel teevad koostööd teadus- ja arendusasutustega rakendusuringute käigus riiklike nutikate kasvalade teadus- ja arendusprogrammide raames.

5.2 Kandvate majandusharude konkurentsivõime

Nutika kasvu kõrval on tarvis kindlustada maakonna traditsiooniliste majandusharude pakutavat tööhõivet ja elatusvõimalusi, sest neist sõltub nii täna kui lähitulevikus jätkuvalt kõige suurema osa Saaremaa elanike elukvaliteet. Arenevas maailmas konkurentsivõimelisena püsimine tähendab samuti pidevat arendustegevust nii toodete, tehnoloogiate, turunduse kui töäjõu teadmiste ja oskuste osas.

Saare maakonna **kandvate harudena saab käsitleda eelkõige järgmisi**, mis eristuvad oma käibe, pakutava tööhõive ja/või suure kaudse mõju poolest kogu maakonna majandusele: **toiduainetööstus, elektroonika- ja kummitööstus, puidutööstus, turism, põllumajandus ja loomemajandus**. Neist igaühel on erinevad vajadused oma konkurentsivõime kindlustamisel.

Kandvate majandusharude konkurentsivõimet tuleb kindlustada

*Tähtis on
koostöö ja
arendustegevus*

Toiduainetööstuse jaoks on olulised tootearendus ja uute turgude leidmine. Elektroonika- ja kummitööstuse konkurentsivõime säilitamist toetaks kohapealse tootearenduse tugevdamine ja spin-offide tekkimine suuremate ettevõtete kõrvale. Puidutööstuses tuleb suurendada kõrgema töötlusastmega toodangu osatähtsust.

Turismi konkurentsivõime tugevdamiseks ja sesoonsuse vähendamiseks on vaja pakuda (lisaks nutika kasvu nišina vaadeldud terviseturismile) uusi tooteid – eeskätt pere-, mere- ja konverentsiturismi suundadel. Põllumajanduse edasiarengu võimalused on uute tehnoloogiate kasutuselevõttus ja tootmise mitmekesistamises uute taimekultuuride ning loomaliikidega (nt teod, trühvliid, viinamari).

Loomemajanduse ja ühtlasi üks muude majandusharude oluline arenguvõimalus on nende omavaheliste seoste tugevdamine. Loominguline lähenemine on osa toodete ja teenuste arendamisest, ühtlasi loojate teenimisvõimalus.

Mitmeid **majandusharusid läbivaks (horisontaalseks) konkurentsivõimet tõstvaks suunaks peab Saare maakonnas saama rohestamine**, mis leiab väljenduse põllumajanduse ja toiduainetööstuse uutes mahetoodetes, kasvavas pärandkoosluste majanduskäibesse võtmises, taastuvenergeetikas, kohalike looduslike ehitusmaterjalide kasutamises ehituses ja nende väärindamises uuteks tööstustoodeteks jne.

Ka käesolev **tegevussuund realiseerub valdavalt läbi ettevõtete. Paljud arendused sõltuvad nende koostööst** – nii teiste oma ala ettevõtetega kui teadus- ja arendusasutustega ning avaliku sektoriga. Tegevussuuna raames on võimalik taotleda mitmekesiseid ettevõtlus-, põllumajandus-, kalandus- jt poliitikate meetmete kaudu toetusi. Saaremaa avalikul sektoril on selles tegevussuunas eeskätt teabelevi soodustaja, sissejuhatavate koolituste korraldaja ning maakondadevahelise ja rahvusvahelise koostöö korraldaja roll.

Kandvate majandusharude konkurentsivõimet kokkuvõtva näitajana võib kasutada tööhõive määra ja kahaneva tööjõu pakkumise tingimustes seada sihiks selle püsimine vähemalt tänasel tasemel.

5.3 Majandusarengut toetav ettevõtlus- ja elukeskkond

Ettevõtlus- ja elukeskkond loob üldise fooni majandusarengule. Viimase jaoks on **eriti tähtsad** ettevõtliku hoiakuga ning kutsealase väljaõppega või väljaõppeks **sobiv** **töäjõud**, **noore inimese jaoks atraktiivne elukeskkond**, **piisav maakonnasisene liikuvus ja transpordi välisühendused**, **kättesaadav ettevõtluse tehniline taristu**, **võimekas kohalik haldus ja aktiivne rahvusvaheline suhtlus**.

Ettevõtlike ja tööoskustega inimeste kujundamisel on keskne osa haridussüsteemil. Maakonnas tänaseks välja kujunenud elukestva õppe korralduses on oluline luua täiendavaid võimalusi üldhariduskoolide õpilastele nende tööeluks valmistumisel.

Ametikoolil ja TTÜ Kuressaare Kolledžil on maakonna arengu toetamisel kahetine roll. Esmane on pakkuda õpet oma maakonna majanduse jaoks olulistel erialadel. Siin on võimalusi tõsta veelgi õppekavade mitmekesisust, et rohkem õppureid saaks soovitud hariduse kodumaakonnas. Nende õppeasutuste teisene roll on meelitada maakonda õppureid mujalt Eestist ainulaadsete või vähe levinud õppekavadega. Mõlema rolli eduka täitmise huvides on tihendada ka igakülgset sidemeid kohalike ettevõtjate ja ettevõtlusega.

Töäjõu pakkumise suurendamisel on kasvav roll täiendavate inimeste aitamisel tööhõivesse. Selleks on vaja potentsiaalsete töötajate ressursi kaardistada ja leida nende vajadustest lähtuvaid võimalusi tööle pääsemise barjääride kõrvaldamiseks – nt liikuvuse parandamise v sobiva täiendõppe pakkumisega.

Seni on tagaplaanil olnud noorte inimeste ja noorte perede jaoks oluline eluaseme-urg. Mõistliku hinnaga kvaliteetseid üüripindu, mida hindavad eelkõige noored pered, on pakkuda väga vähe. Üürituru korrastamisele aitab kaasa teatud hulga munitsipaalaluruumide rajamine nii Kuressaares kui suuremates maa-asulates.

Ettevõtlus- ja elukeskkonda peab majandusarengut soosivalt mitmekülgset arendama

Oluliseks teguriks maakonna kui terviku elukeskkonna atraktiivsuse tõstmiseks jätkuva linnastumise tingimustes on maakonna keskuslinna avaliku ruumi kvaliteet. Kvaliteetne linnaruum loob eelduse kaubanduse ja teeninduse koondumiseks, äri elavnemiseks ning terve maakonna atraktiivsuse paranemiseks elukohana.

Maakonnasisene liikuvus on esmatähtis nii paljude ettevõtete jaoks, kelle töötajaskond elab hajali, kui ka inimeste jaoks, kellele liikuvus tagab tööturul kodukoha lähikümbrusega võrreldes suurema valikuvabaduse. Keskkonnahoiu, majandusliku säästlikkuse ja terve eluviisi edendamise huvides on vaja tõsta avaliku bussitranspordi ja lühemate distantside puhul kergliikluse konkurentsivõimet.

Sagedase autoliikluse tingimustes on kruusakattega tolmuks ja porised avalikud teed märkimisväärseks elukeskkonna kvaliteeti allatõmbavaks teguriks, mis takistab mh igasugust turismi ja kergliiklust. Seetõttu on vajalik jätkata mustkatete ehitamist – esmajoones riigiteedel, asulatevahelistel lõikudel ning olulisematel turismiteedel.

Suure tähtsusega on Saare maakonna majanduse jaoks maakonnaväliste lennu- ja laevavahenduste ning internetiühenduste parandamine. Esmatähtis on taastada igapäevane lennuühendus Tallinnaga.

Ettevõtluseelduste parandamiseks maakeskustes on piisava nõudluse olemasolu korral otstarbekas pakkuda avaliku sektori poolt rendile antavaid või müüdavaid ettevõtluseks sobivaid ja ette valmistatud nüüdisaegseid hooneid – tööstuse tarbeks moodulhalle, teenindusettevõtjatele aga väiksemaid erilahendusega hooneid.

Saare maakonna majandusarengule aitab kaasa kohaliku omavalitsuse haldussuutlikkuse kasv. Parimad eeldused haldussuutlikkuse kasvuks loob Saaremaa ühtne kohalik omavalitsus, mis võimaldab täiel määral koordineeritult korraldada planeerimist, taristu ning ühistranspordi arendamist.

Nii Eesti tervikuna kui Saare maakonna majanduslik areng tugineb suurel määral väliskaubandusele ja välisinvesteeringutele. Ärisidemete arengule loob soodsat keskkonda mitmekülgne rahvusvaheline suhtlus, võrgustumine ja koostöö.

Käesoleva tegevussuuna puhul on juhtiv osa avalikul sektoril, eeskätt kohalikel omavalitsustel, maavalitsusel, maakondlikul arenduskeskusel, ametikoolil ning maakonnakeskseid toetusmeetmeid ellu viivatel MTÜ-del Saarte Koostöökoogu ning Saarte Kalandus. See on ka peamine mõjukanal Saare maakonna ruumilise arengu tasakaalustamise suunal. Tegevused tuleb ellu viia tihedas suhtluses ja koostöös ettevõtjatega. Kasutada on võimalik mitmeid haridus-, ettevõtlus-, transpordi- ja telekommunikatsiooni-, põllumajandus- ja kalanduspoliitika toetusi.

Tegevussuuna seires on otstarbekas kasutusele võtta ettevõtjate subjektiivse rahulolu küsitlus, mida perioodiliselt, nt üle ühe aasta läbi viia maakondliku arenduskeskuse ja ettevõtjate liidu koostöös. Soovitud seisundiks on sel juhul keskmise kvalitatiivse hinnangu „hea“ või vastava kvantifitseeritud hinnangu saavutamine.

Elu- ja ettevõtluskeskkonna arendamine on peamiselt avaliku sektori ülesanne

VI Elluviimine

Strateegia annab põhjenduse ja koordinatsiooni eraldiseisvatele algatustele

Strateegia elluviimine toimub kombineerides ühelt poolt alt-üles toimivaid algatusi ning teiselt poolt strateegia koostamisel osalenud partnerorganisatsioonide jätkukoostööd võtmeprojektides.

Üksiktegevuste rahastamine toimub nende algatajate äranägemisel, kombineerides omarahastamist, laenusid ja tegevuse iseloomuga haakuvaid riiklikke tugimeetmeid. Strateegia moodustab kõigile tegevustele eeskätt ideelist põhjendust ja koordinatsiooni pakkuva raamistiku.

Alt-üles tegevusmudeli kõrval lepitakse partnerite poolt täiendavalt kokku võtmeprojektid. Võtmeprojektid valitakse lähtudes järgnevatest kriteeriumidest:

- nende silmapaistev oodatav mõju,
- konkreetsete lahenduste keerukus ja
- eelnevast tulenev vajadus erinevate osapoolte pikemaajaliseks koostööks.

Partnerite jätkuvkoostöö võtmeprojektide vormis

Igale võtmeprojektile nimetatakse juhtpartner, kes korraldab projekti ettevalmistamist ja elluviimist iseseisvalt, tehes teiste partneritega koostööd vajaduse piires. Kaks korda aastas korraldab maavalitsus partnerite nõupidamise, kus arutatakse tehtut ja kavandatakse järgmise poolaasta taktikat. Konkreetsed partnerite vahelised kokkulepped vormistatakse strateegiale lisatava koostöömemorandumiga, mida võib vajadusel muuta strateegiat uuendamata.

Strateegia elluviimise koordinaator ja selle seire korraldaja on Saare Maavalitsus. Kord aastas teeb maavalitsus kokkuvõtte strateegia elluviimisel saavutatust ja avalikustab selle oma veebilehel ning vajadusel ka kohalikus ajakirjanduses.

Lisa 1.

Arengustrateegia koostamise juhtrühm

Veiko Viil	Saaremaa Omavalitsuste Liit
Tõnu Post	Saaremaa Ettevõtjate Liit
Robert Pajussaar	Saaremaa Ettevõtjate Liit
Piret Pihel	SA Saaremaa Arenduskeskus
Simmo Kikkas	Kuressaare linn
Jaanika Tiitson	Kaarma, Kärla ja Lümända vald
Koit Kelder	MTÜ Saarte Koostöökogu (asendusliige Terje Aus)
Sirje Ellermaa	Kuressaare Ametikool (asendusliige Neeme Rand)
Anne Keerberg	Tallinna Tehnikaülikooli Kuressaare kolledž (asendusliige Ingrid Tilts)
Anni Hartikainen	MTÜ Eesti Väikelaevaehituse Liit (asendusliige Mark Muru)
Heino Vipp	MTÜ Saarte Kalandus
Agne Peetersoo	Saare Maavalitsuse Arengu- ja planeeringuosakond
Raivo Peeters	Saare Maavalitsuse Haridus- ja sotsiaalosakond

Lisa 2.

Võimalikke ülesandeid võtmeprojektide jaoks

Seoses nutika majanduskasvu eesmärgiga:

- Väikelaevaehituse kompetentsikeskuse edasiarendamine mitmekülgse nutika kasvu tugiasutuseks
- Päikeseenergia kasutamise edendamine, energiaühistute asutamine
- Nutika rohemajanduse ja tervist toetavate toidutoodete arendamine
- Terviseturismi toodete väljaarendamine

Seoses kandvate majandusharude konkurentsivõime eesmärgiga:

- Saare maakonna ja saaremaiste toodete vastastikku seotud ühisturundus
- Teemaparkide jm pereturismi toodete arendamine
- Saaremaale sobiva konverentsiturismi mudeli käivitamine
- Kuressaarest pärit arhitekti Louis Kahni laeva toomine Saaremaale ja kasutuselevõtt turismis ning loomemajanduses
- Loomemaja rajamine ja selle kaudu teiste sektorite toetamine

Seoses majandusarengut soodustava elu- ja ettevõtluskeskkonna eesmärgiga:

- Saaremaal antava unikaalse erialaõppe mitmekülgne turundamine
- Maakondliku bussiliikluse konkurentsivõime tõstmine
- Lennuühenduste parandamine
- Parvlaevaühenduste edasiarendamine

<http://saare.maavalitsus.ee>